

Menekülés

2017 februárjának végén menekültem el hazámból, Finnországból. Éppen az indulás előtt tartottam egy előadást Helsinki Pasila nevű városrészében az Országos Rendőr-főkapitányság vezetőségének arról, milyen fenyegetést jelent az oroszországi propaganda és álhírterjesztés.

Az iskolában azt tanították nekünk, hogy Finnország a világ egyik legbiztonságosabb és legszilárdabb állama. De engem, a finn közszolgálati rádió szerkesztőjét, a foglalkozásom folytán megfosztottak attól a jogtól, hogy háborítatlanul élhessek a hazámban.

Amikor elmentem, már két és fél éve profi fenyegetések és mocskolódo cikkek céltáblája voltam. Az internet álhírportáljából áradó agymosás még a régi barátaimat is ellenségeimmé tette.

Névtelenül posztolt finn nyelvű sztorikkal próbálták bűnözőnek, hazugnak és elmebetegnek beállítani. Ismeretlenek mindenféle módszereket ajánlgattak, hogyan legyen öngyilkos. Az egyik szerint az akasztás lenne a legjobb, a másik viszont azt mondta, nekem leginkább az *orosz öngyilkosság* felelne meg – azaz valaki a metró alá lökne, de *úgy állítanak be, mintha én tettem volna a balesetről*.

A harmadik azt kívánta, bárcsak valaki *orosz módra homlokon lőné a k...t*. Amikor csak bekapcsoltam a számítógépet, vagy elővettem a telefonomat, futószalagon érkeztek a halálommal kapcsolatos fantáziadús elképzelések.

A pszichológiai támadások a Kreml propagandagyárának konstruktőreire utaltak. Féltem, hogy mindez bármely pillanatban átfroccsenhet az internetről a fizikai valóságba.

* * *

Egyetlen oka volt annak, hogy ellenséges tevékenység tárgya lettem: újságíró voltam, és érdekelt, hogyan működik az orosz közösségi média által terjesztett propaganda Finnországban.

Amikor 2014 szeptemberében elkezdtem a később világszerte ismertté vált tényfeltáró munkámat, 33 éves voltam. Az életem kiegyensúlyozott és nyugodt volt, családalapításról álmodoztam. Nem voltak ellenségeim, nem érdekelttem se a sorozatos bűnelkövetőket, se a szélsőséges szervezetek tagjait.

Újságíróként az egykori Szovjetunió volt a közelebbi szakterületem, ezen belül a propaganda és a szélsőséges mozgalmak. Korábban Oroszországban éltem, és végig figyelemmel követtem, hogyan tartják nyomás alatt az újságírókat a putyini rendszerben, hogyan bántalmazzák, hogyan gyilkolják meg őket. A hatalom visszaélései után életük kockáztatása árán is nyomozó orosz újságírók voltak a példaképeim. Arról is írtam, hogyan toboroztak dzsihadistákat a harcra a közösségi médiában, írtam a szervezett bűnözésről is.

De az ellenem irányuló kampány, amelyet a biztonsági szakértők egyenesen kivételesnek mondanak, csak akkor indult el, amikor tényfeltáró beszámolót készítettem az Ylének, a finn közszolgálati televíziónak és rádióknak arról, hogy miként fejti ki hatását Oroszország határain túl a Kreml információs háborújának új eszköze.

Pszichológiailag akartak úgy kifárasztani, hogy már csak önvédelemből se kutassak tovább az orosz hadművelet után, nemhogy a nyilvánosság előtt beszéljek róla.

Munkám során már hozzászoktam, hogy szélsőséges tartalmakat és erőszakos anyagokat lássak, hiszen tudósítottam háborúkról, természeti katasztrófákról, repülőgép-szerencsét-

lenségekről és az emberi jogok megsértéséről is. De egész pályafutásom alatt semmi nem készített fel arra, hogy ezerszámra legyek kénytelen böngészni ellenőrizetlenül terjedő, lejárató sztorikat, képeket, gúnyolódó mémeket, dalokat és videókat – saját magamról.

Mielőtt elhagytam Finnországot, megtettem mindent, hogy véget vessék a gyűlöletkeltésnek, vagy legalább korlátozzam annak rám és a munkámra gyakorolt bénító hatásait. A Facebookon, Twitteren és a YouTube-on tucatnyi kamuprofilat jelentettem, amelyek megsértették a szolgáltató szabályait azzal, hogy ontották magukból a felém irányuló fenyegetéseket és gyalázkodásokat.

„Nem sérti a közösségi szabályzatunkat” – válaszolták a közösségi média hatalmasai, bár teljesen egyértelmű volt, hogy ezek a tartalmak megsértették mind az ő szabályaikat, mind pedig a finn törvényeket. A közösségi média óriásai készséggel bocsátották rendelkezésre szolgáltatásaikat az államilag finanszírozott propaganda számára.

Többször is kértem a finn biztonsági hivatalokat, hogy segítsenek, intézkedjenek. Frusztrációmát elsírtam a rendőrségnek, ahol is közölték, hogy a finn törvényi szabályozás nem teszi lehetővé a megelőzést vagy a gyors közbelépést. Az egyetlen módszer az, ha bűnügyi feljelentést teszek, de akár évekbe telhet, mire az eljárás eljut a jogerős ítéletig. Előre láttam, hogy még az ítéletek sem szabnának gátat teljes biztonsággal a bűncselekményeknek.

Sajnos a jóslatom igaznak bizonyult.

Amikor elkezdődött a bűnügyi vizsgálat, a nyomozók a gúny céltábláivá váltak, a titkos rendőrségi iratokat pedig nyilvánosságra hozták. Ahogy a nyomozás mégiscsak haladt előre, az internetes kamuoldalak engem okoltak a nyomozásért, és még több dühödt trollt, valós médiahasználót és hekkert uszítottak rám, hogy támadjanak online.

A gyűlöletszító írások szerzői ügyesen használták ki a finn törvényeket és igazságügyi intézményeket, amelyek nem vol-

tak felkészülve szervezett lejárató kampányokra. A finn parlament igazgatásügyi bizottságába meghívott szakértőként javasoltam a törvények aktualizálását, ezzel a parlament ellenálló képességének erősítését az orosz információs hadviselés ellen. Ennek következményeképpen újra gyaláznai kezdtek a világhálón.

Mivel sem én magam, sem pedig a rendőrség nem volt képes megállítani a zaklatást, megpróbáltam a tüneteit kezelni. A lakásomat felszereltem biztonsági berendezésekkel. Letiltottam a lakcímem kiadását. Hitelfelvételi tilalmat kértem magam ellen, amivel megakadályozhatók a személyazonosság-lopással elkövetett csalások. Jogi értelemben a munkáltatóm, az Yle és a rendőrség tartozott felelősséggel a helyzetemért. A munkáltató kötelessége védeni az alkalmazottját, a rendőrség feladata felderíteni a bűnügyeket.

Mindkettőben megbíztam. Hittem, hogy a bűnözők egyszer majd bíróság elé kerülnek, a bűncselekmény-sorozatnak a közérzetemre és a munkakörülményeimre gyakorolt hatásai pedig minimalizálódnak. Csak addig kell megőriznem a biztonságomat.

De az idő telt és múlt. Semmi sem állította meg a maffiajellegű és bosszúra szomjazó netes hordát, amely küldetésének érezte, hogy aláássa és ellehetetlenítse a szavahihetőségemet, a szakmai státuszomat és az egész életemet. Az otthoni riasztóberendezések és biztonsági zárok nem védtek meg a lejáratásomra verbuválódott netes csapatoktól, amelyekbe ezrével sereglettek a toborzott tagok.

Két lehetőségem maradt: folytatom az oroszországi információs hadviselés utáni nyomozást és az emberek felvilágosítását, vagy abbahagyom a kutatást, visszavonulok a nyilvánosságtól, és ezután valószínűleg békén hagynak.

Világos volt, hogy a meglincelésem kiagyaloí afelé akarnak terelni a különféle manipulációikkal, hogy a második lehetőséget válasszam. Imádott újságírói hivatásom és hazám iránt érzett tiszteletből azonban az első mellett döntöttem.

Ha a rám gyakorolt nyomás hatására abbahagytam volna a tudósításokat, megszegtem volna az újságírás szakmai etikai szabályait, amelyek értelmében háritani kell a kintről érkező befolyásolási kísérleteket. Az újságírói döntéseket egész egyszerűen tilos átengedni szerkesztőségen kívül állóknak.

Ha meghajlok, megszegtem volna az olvasóközönségemnek tett ígéretemet is: az újságíró feladata, hogy információkkal szolgáljon az olvasóinak, hallgatóinak és nézőinek. Ha a bennem keltett félelem miatt abbahagytam volna a Kreml trolljainak és álhíreinek a feltárását, megtagadtam volna a nagyközönségtől az információszerzéshez való jogát, ami pedig bennfoglaltatik az emberi jogok egyetemes nyilatkozatában és számos ország alkotmányában is.

Már régebben világossá vált előttem, hogy az Oroszország által a közösségi médiában terjesztett dezinformáció több országban fenyegeti az civil diskurzust és a nemzetbiztonságot. Óva intettem a nagyközönséget a Kreml azon törekvéseitől, amelyek a saját érdekeiknek megfelelően manipulálják a nyugati országok politikai légkörét.

Figyelmeztetésem után a közösségi média orosz trolljai 2016-ban támadást intéztek az amerikai elnökválasztás ellen, ugyanebben az évben Nagy-Britanniát arra buzdították, hogy lépjen ki az Európai Unióból, Spanyolországban 2017-ben a katalán függetlenségért lobbiztak, 2018-ban, 2019-ben pedig erőszakos cselekményekre biztattak a sárga mellényesek franciaországi tiltakozásai során.

Nyomozásaimat széles körben idézték. Diákok, diplomaták, valamint adatbiztonsági és biztonságpolitikai szakemberek megbecsülését vívtam ki. A világ különböző pontjaira hívtak meg képzésekre előadást tartani. Interjúkat adtam, segítettem az újságíróknak saját hazájukban nyomozni a propaganda gépezet után.

De amikor Finnországban az utcákat jártam, kénytelen voltam hátra-hátra lesni. A szélsőséges mozgalmak kutatói szerint a gyűlöletből születő írásokat gyűlöletcselekedetek követik.

A finn belügyminisztériumnak az erőszakos szélsőségek helyzetét áttekintő 2015-ös beszámolójában rámutattak, hogy a közösségi médiában terjedő gyűlöletbeszéd és erőszakra buzdító kommunikáció elsősorban a lelkiileg kiegyensúlyozatlan személyeket ösztönözik erőszak alkalmazására. Attól félttem, hogy egy magányos, bizonytalan álhírfogyasztót annyira feltűnnek az általa olvasottak, hogy megtámad.

A rendőrség a helyzetemet fenyegetettnek ítélte, és ugyanarra a következtetésre jutott: Finnországban ki vagyok téve a hirtelen felindulásból elkövetett erőszaknak, ha éppen rossz időben és rossz helyen vagyok.

Csak külföldön, az ismeretlenségben érezhetem magamat biztonságban. Finnország továbbra is a világ egyik legbiztonságosabb országa. Csak nem nekem.

És mivel folytatni akartam a munkámat, ennek a könyvnek a megírását, a benne szereplő tények vizsgálatát, az információk megosztását és a közönség felvilágosítását – no meg folytatni akartam a teljesen hétköznapi, unalmas magánéletemet is, amelyben legnagyobb álmom az volt, hogy teherbe essek és anya legyek –, kénytelen voltam elhagyni az országot.

Elajándékoztam a holmimat, felszámoltam a lakásom biztonsági berendezéseit, kiadtam az otthonomat albérletbe, és vettem egy egyirányú repülőjegyet.

2017 februárjában, az indulásom napján befejeztem az Országos Rendőr-főkapitányság konferenciatermében tartott előadásomat, és elmondtam, hogy elhagyom az országot, mert szeretnék normális életet élni. Seppo Kolehmainen, az országos rendőrfőkapitány kezét fogott velem, és biztonságos utat kívánt.

Két órával később becsekkoltam a repülőre. Nem tudtam, kapok-e új országomban tartózkodási és munkavállalási engedélyt, és hogy lesz-e elég pénzem. De vissza akartam szerezni a szabadságomat, ezért pedig bármi árat kész voltam megadni.

Egész úton vigasztalhatatlanul zokogtam.

Csak később jöttem rá, milyen zseniális a világhálón folytatott kínzás. Nem menekülhetek meg a bűncselekményektől azzal, hogy fizikailag átlépek az ország határát. A bűncselekményeket az interneten gyártják. Az interneten nincsenek határok, így aztán a bénító és megfélemlítő hatásuk kiterjedt az új otthonomra is.

Országot váltva sem kaptam vissza a szabadságomat. De külföldön fizikailag biztonságban tudhattam magamat, és folytathattam a nyomozást.

A falu rossza

Mielőtt Putyin nemzetközi trollhadserége a célkeresztjébe vett volna, az életem csöndes és nyugodt volt.

Újságírói munkámnak szenteltem magam, cikkeket írtam hazai és külföldi témákról. Közreműködtem az új közösségi médiaprojekt, az Yle Kioski megalapításában. Olyan közönséget akarunk ezzel megszólítani, amelyet nem nagyon érdekelt vagy foglalkoztatott az Yle hagyományos hírkínálata.

Finnek számára akartam fontos tudást és információt nyújtani. Finn újságíróként kedvező helyzetben voltam, elkényeztettek olyan szabadságjogokkal, amelyeknek legnagyobb részéről a világ újságírói csak álmodoznak.

A finn büntető törvénykönyv és a munka törvénykönyve, a szigorú újságírói szakmai etikai kódex, valamint a média önszabályozása olyan munkakörnyezetet teremtett, amelyben biztonságosan lehetett publikálni a sztorikat.

Vagy legalábbis így gondoltam.

2013 végén éppen az ukrainai civil tiltakozásokat figyeltem, amelyek a korrumpálódott Viktor Janukovics elnök ellen zajlottak, és írtam is róla. Amikor 2014 tavaszán az úgynevezett oroszbarát szeparatisták megjelentek Ukrajnában, hogy megszállják a kormányzati épületeket meg a tévéállomásokat, a tényeken alapuló tudósítás számomra, képesített információfeldolgozó számára is nehézségekkel járt.